

KARLSLADEN

I Prag har de Karlsbroen, men i Syddjurs har vi Karlsladen – den store flotte bindingsværkslade nord for landevejen ved Kalø.

Men hvor Karlsbroen i Prag er opkaldt efter en kejser, så forholder det sig mere ydmygt med Karlsladen, for den er opkaldt efter en ganske ”almindelig” arbejder på godset – godt nok en særlig betroet medarbejder, nemlig Karl Ladefoged, der beherskede laden som sin egen i første halvdel af 1900-tallet.

Karlsladen, foto Anne Steen 2013.

Vi vender tilbage til Karl Ladefoged senere. Først lidt om Karlsladens øvrige historie:

Karlsladens oprindelse

Laden stammer lige som Kaløs hovedbygning fra begyndelsen af 1700-tallet – helt nøjagtigt fra 1727.

Den er opført i holstensk stil i egetømmer. Det fortælles, at noget af tømmeret stammer fra strandede skibe i Køge Bugt. Andre mener, at en del af tømmeret stammer fra den gamle ladegård ude ved slotsruinen – den lå en del øst for de nuværende ruiner af slottet. Slottet var blevet endeligt opgivet i 1660, men ladegården ude på halvøen er muligvis nedbrudt så sent som 1722.

Kalø var i 1690 overgået fra kronen til storkansler grev Conrad Reventlow til Clausholm. Han byggede det nuværende Clausholm, og Kalø var for ham en mindre besiddelse, som han næppe har opholdt sig på på noget tidspunkt. Det samme gjaldt hans svigerdatter Benedicte Margrete, til hvem han overdrog Kalø i 1703. Hun og hendes mand grev Christian Ditlev Reventlow ejede godser flere steder i landet og har også betragtet Kalø som en mindre betydningsfuld besiddelse.

Karlsladen indre, køreløen. Foto Anne Steen 2013.

Det er forklaringen på, at Benedicte Margrete og Christian Ditlev Reventlow opførte det nye Kalø på den nuværende beliggenhed med en relativt beskedne bindingsværks-hovedbygning. En voldgrav var der godt nok, men ingen tårne og spir eller andre særligt imponerende kendetegn – for her skulle kun bo en forpagter eller bestyrer. Ejerne af Kalø havde helt frem til statens overtagelse i 1945 andre og større godser at opholde sig på.

Karlsrudden i moderne tid

Den samlede avlsgård ved det nye Kalø bestod af endnu en lade nord for Karlsrudden, samt en kostald mod øst og en hestestald mod vest.

Modsat Karlsrudden er de andre oprindelige avlsbygninger for længst væk og afløst af mere moderne bygninger. Karlsrudden står derimod i dag stort set som den blev bygget i 1727.

Den imponerende lade var dog oprindelig, lige som det øvrige Kalø, tækket med strå. Det blev i 1941 ændret til tegl – men nu er der igen stråtag, som ”i gamle dage”.

Laden var og er forsynet med en kørelo og port i hver ende, så høstvognene kunne køre helt igennem og stikke kornet af i de forskellige ”fag”, som er afgrænsede af de gamle, svære egestolper. I sine erindringer fortæller tidligere godsinspektør Thygesen, der var på Kalø 1926-1980, at han på et tidspunkt lod ladens østlige ende indrette til sostald for 75 grisesøer med smågrise.

I den vestre ende var der indrettet tre kornlofter oven over hinanden. Thygesen fortæller, at her skulle kornet bæres op ad den svære egetømmer-trappe på ryggen i sække, der hver vejede hundrede kilo. Det blev betragtet som en ”manddomsprøve” at gå helt op i toppen, altså til tredje kornloft, med en sådan 100-kilo sæk på ryggen.

Thygesen lavede senere et hejseværk til sækkene, og han lod indrette mølleri i nederste etage, idet der blev indbygget kværn og valseværk, så man slap for turene til Følle Mølle med kornet. Som trækraft for mølleriets anvendtes en traktor.

I Thygesens tid var der fire lader på Kalø. Foruden Karlsrudden var det ”Den gamle Lade”, der udgjorde avlsbygningernes nordlænge og lå lige over for Karlsrudden, som åbenbart har været hovedladen. Desuden ”Svenskladen” vest for avlsbygningerne, en rød trælade – navnet kom sikkert af den røde farve og træet, for den lignede en typisk svensk træbygning. Den blev revet ned, formentlig engang i 1980’erne. Endelig var der ”Den røde Lade”, også kaldet ”Kirkeladen” på hjørnet af Molsvej og vejen til Bregnet Kirke. Denne lade brændte i 1984.

Thygesen har i sine erindringer (s. 90-92) givet en meget stemningsfuld beskrivelse af, hvordan kornet før mejetærskernes og traktorernes tid blev kørt hjem og sat på plads i laderne.

Karl Ladefoged

Navnet Karlsrudden har som nævnt i indledningen sin helt egen historie. Det stammer fra omkring 1930, hvor den dengang nye forvalter Thygesen fandt det upraktisk, at man kaldte både laden ved landevejen og laden over for den, mod nord, for ”Den gamle Lade”. Han indførte derfor betegnelsen Karlsrudden, idet laden på dette tidspunkt at alle blev identificeret med Karl Ladefoged, der stod for kornmagasinerne og turene to gange ugentligt til Følle Mølle med korn, der skulle males og vales

Vinter på Kalø, januar 2010, hovedbygningerne til venstre, Karlsladen til højre

til foder for heste, køer og svin. På hjemvejen skulle Karl omkring Rønde for at købe ind til den store husholdning på Kalø – der var 35 personer på kost hver dag.

Karl Ladefoged hed egentlig Carl August Jensen. Han var født på Skjærø i Dråby Sogn, men var pr. 1. november 1896 blevet fæstet som avlskarl til Kalø. Her kom han til at opholde sig resten af sit liv. Han boede med sin kone Frederikke i en af Kalø-husene i Gyden i Rønde – huset lå på hjørnet af Grenaavej og Gyden, det blev revet ned i 1971. I 1936 modtog han ved en højtidelighed på Kalø medaljen for lang og tro tjeneste efter de første 40 år på Kalø. Han blev på Kalø til sin død i 1948, 80 år gammel.

Karls kone Frederikke var også en kendt skikkelse på Kalø. Thygesen beskriver hende i sine erindringer (s. 66) sådan: ”en særdeles arbejdsom lille kone, der var bedst til pas, når hun som kusk, med sit eget spand heste, og sammen med karlene fra gården, udførte markarbejde eller stod højt til vogns med træskostøvlerne solidt plantet i møglæset. Hun gik ikke af vejen for noget, lige meget hvordan vejret var. Ingen kunne heller gøre hende tavs – hun beholdt altid det sidste ord.”

I 1920'erne og 30'erne havde Karl Ladefoged et meget betroet og specielt job ved siden af det normale: han var kusk for herskabet, når det ankom til Kalø på sommerferie og til jagterne om efteråret. Når baronesse Thyra von Jenisch, ejer fra 1924 til 1933, hendes fem børn og gæster svingede ind ad porten til Jagtslottet, var Karl den første til at tage imod dem, idet han holdt vagt ved den åbne kamin i forhallen til Jagtslottet, og straks hornene fra de holstenske biler lød i indkørslen sprang Karl op og stod derefter til tjeneste for herskabet under hele deres ophold på Kalø. Han skulle bl.a. sørge for, at der altid var pumpet vand op i vandbeholderen øverst i Jagtslottet, så der under hele opholdet kunne være rindende vand i hannerne.

Karl snusede snustobak, men dette blev ham forbudt i disse perioder – og det blev ham endog påbudt at børste tænder, har Thygesen fortalt. Et foretagende, der har været ganske usædvanlig på det tidspunkt. I sine erindringer fortæller Thygesen også, at Karl Ladefoged under baronessens ophold altid havde en spand sæbevand og en neglebørste stående i laden, så han hurtigt kunne skifte til det mere fornemme kuskejob. Desuden blev han udstyret med en stribet uniform og kasket, så han kunne tage sig præsentabel ud.

En vigtig del af Karl Ladefogeds job under herskabets ophold i de fire uger om sommeren var at køre baronessen og hendes børn med flere ned til Faunetræspladsen i Hestehaveskoven, hvor de badede, og derefter til Thyrahytten, hvor eftermiddagsteven blev indtaget.

Karlsruadens fremtid

Karlsruadens meget flotte egetømmer-konstruktioner giver et enestående flot rum i bygningen, nu hvor den er renset for alle ”udenoms-værker”. Alt træ er tappet sammen efter god gammel håndværksskik, og under restaureringen i 1990’erne er alle de mindre velbevarede dele udskiftet med nye, så laden fremtræder ”så god som ny” – men alligevel helt i den oprindelige skikkelse.

I begyndelsen af 1990’erne var der planer om at indrette et ”Flora- og Faunacenter” i Karlsruaden, men det lykkedes ikke at skaffe den nødvendige finansiering. Projektet var nok også meget affødt af planen om privatisering af Kalø og den deraf følgende fare for, at Danmarks Miljøundersøgelses afdeling på Kalø blev lukket, så da man opgav privatiseringen af godset og sikrede Danmarks Miljøundersøgelses afdeling på Kalø for fremtiden, forsvandt en del af motivationen for Flora- og Faunaprojektet.

Det har også været forsøgt at bruge Karlsruaden til arrangementer af forskellig slags – men det har bygningen ikke vist sig velegnet til. En stor del af dens charme beror på det store rum med de synlige egetømmer-konstruktioner, men det gør det til gengæld næsten umuligt at opvarme den.

Da Nationalpark Mols Bjerger blev oprettet i 2009, fandt man endelig frem til en fornuftig anvendelse af Karlsruaden: den blev besøgscenter for Kalø-området i Nationalparken. Besøgscentret er døgnåbent – og der kan læses om det andetsteds på hjemmesiden.

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen til Syddjursportalen 2010, justeret 2018.